

Devlet Baba 'evlat' ayrımını bırakıyor mu?

Hükümetin azınlık vakıf mallarıyla ilgili iade kararı, vatandaş kavramını 'insan hakları' ekseninde dönüştürme niyetine kapı aralıyor. Ancak hukukî zemindeki girişimin kalıcılığı, toplumdaki 'öteki' algısının evrilmesine bağlı gözüküyor...

SEDAT GÜLMEZ

Tarihî süreçte Lozan Antlaşması, 'Osmanlı sonrası yeni dönemin hukukî vesikası' diye geçer. Buna göre artık Anadolu ve Trakya'da Türkiye Cumhuriyeti ile farklı bir devir başlar. Eskinin sıkıntıları ortadan kalkmış veya çözülmüştür. Fakat bugün dahi hallolmamış bazı problemler işin lense edildiği gibi yürümediğine işaret ediyor. Tıpkı azınlıklar meselesi gibi...

Ramazanın son iftarında Başbakan Tayyip Erdoğan azınlık temsilcileriyle buluştuğunda iştirakçilerin beklemediği bir gelişme yaşandı. Müjde kabilinden duyurulana göre devlet gayrimüslim vatandaşların vaktiyle el koyduğu mallarını iade edecekti. Gerçi Vakıflar Kanunu'ndaki 2003 ve 2008 değişiklikleriyle bazı sıkıntılar aşılmıştı; ancak sahipliği belirsiz mülklerle ilgili kısım akim kalmıştı. Bu açılımla son nokta konacaktı. Gelişme, temsilcileri sevindirdi, aydınları demokrasi adına umutlandırdı. Ama 'devletçileri' şoke etti!

Takip eden safta hukukî işleyişle alakalı artık. Her ne kadar nüfus değişimi ve zaman aşımında kaynaklanan teknik sıkıntılar varsa da asıl üzerinde durulması gereken, algı yönetimi! Ve yazık ki değişimi kadük bırakabilecek en büyük engel buradan doğabilir. Peki, bu ne anlama geliyor?

Şimdi tekrar başa dönelim... Lozan ile yeni devlet sınırlarında kalan gayrimüslimlere Müslüman halkla eşitliğe dayanan bir dizi şahsî ve toplu haklar verildi. Eğitim, sağlık, din ve hayır kurumları kurma, yö-

netme, özel okullarında ana dilinde eğitim görme vs. Oysa burada asıl dikkat çeken Osmanlı'nın son döneminde sıklıkla karşılaştığı, uyruğundakilerin haklarını başkalarının gözetmesi hâlinin Cumhuriyet'e intikali. Yeni devlet de iradesinden çok karşı tarafın arzularıyla gayrimüslimlere hak veriyordu. Kaçınılmaz netice: seften alınan ayrımlık bakışım pekişmesi. Sonra siyaset de bu minvalde şekillendi. Evvela Türkleştirme politikası güdüldü ki, amaç ekonomik gücü etkisizleştirmekti. Çok partili hayatta bu kapı önce esnedi sonra kapandı. Lakin yerini konjonktürel kaygılara bıraktı. Kıbrıs konusunda Rumlar öne çıktı. Yunanistan'ın Türk azınlığa dönük sertliklerine Türkiye, 'mütekabiliyet' siyasetleriyle cevap verdi. Mesela Heybeliada Ruhban Okulu kapatıldı. Hâsılı devletin tutarlı bir azınlık politikası olmadı. Çünkü zihin ardındaki 'beşinci kol' korkusu azınlıkları vatandaş görmeye engeldi. Şimdi ise başta Avrupa Birliği uyum süreci, akabinde AK Parti iktidarının, her ne kadar kimi çevrelerce eleştirilse veya samimi bulunmasa da, attığı adımlar meselede nisbi yumuşamaya yol açtı. Peki, bunlar yeterli mi? Geçmişin dertlerini düşünenler için, başta azınlık cemaatleri, bugünkü durum bile hayalin ötesinde. Ancak uluslararası manada demokratik devleti öne alanlara göre daha yapacak çok iş var. Zaten algı da burada ortaya çıkıyor. Devlet mal geri verimiyle bir kapı araladı. Zorluk ise teknik gelişmeleri toplumsal barışa dönüştürecek algı yönetiminde. Eğitim

öncelikli çalışmalar birinci ve en önemli basamak. Akabinde şimdiye değin çiğnenen tüm vatandaşlık haklarının devletçe tazmin edilmesi gerekiyor, ırk ve din ayrımı gözetmeksizin. Çünkü bu minvaldeki (zorla el konulan Müslüman vakıf mallarının da iadesi gibi) adımlar azınlıklara taviz verildiği söylemine sarılan kesimlerin elini zayıflatacak ve idarenin hak gözetmeksizin insan temelli hareket ettiğine vurgu yapacak.

• FOTOGRAF: MEHMET YAMAN

Yine devlet-cemaat ilişkisinin cemaat-toplum ilişkisine dönüştürülmesi gerekiyor. Bu da sivil toplum kuruluşlarına düşüyor. Nihayet, sayılan binlerle sınırlı kalan gayrimüslim vatandaşlara güvenilmesi artık çözüm odaklı siyasetin bir parçası olmalı. Bu durum hükümetlerle de sınırlı kalmayıp devlet politikası hâline getirilmeli. ■

e-mail: s.gulmez@aksiyon.com.tr

Araştırmacı yazar Ayhan Aktar:

Türkler 80 yıl korktu, artık korkmamalı!

Hükümetin aldığı ileri, düzgün bir karar. Bunu da almaya zorlayan şartlar vardır. Bir azınlık vakıfları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AIHM) gidip dava kazanabilir ve devlet daha büyük tazminata mahkûm olabilir. Adımı, demokratikleşmeyle ilgili görüyorum. "Pardon biz hata yaptık," demektir. Başbakan'ın iftardaki konuşması çok anlamlı ve düzgün. Kim yazdıysa tebrik ederim. Bunları birlikte yorumluyorum. Nasıl ki Vehbi Koç Vakfı gelişmesini sağlayabiliyorsa, azınlık vakıfları da sağlayabilmeli. Bunu normalleşme olarak görüyorum. Ama daha yapılması gereken birtakım işler var. Emekli büyükelçi Volkan Bural bir öneri getirmişti. Şu veya bu sebeple vatandaşlık hakkını kaybetmiş gayrimüslimlere bu hakkın iadesi şeklinde. Çok önemli bir adım olacaktır bu. Vatandaşlık alıp Türkiye'ye yerleşen olur mu? Bilmiyo-

• FOTOGRAF: İHAR MANDAN

rum çok fazla olmaz belki ama artık atılması gereken adım budur. Kovalanmışların geri dönmelerinin yolunu açmak lazım. Bununla da Türkiye zenginleşir, fakirleşmez!

Anayasa hazırlık süreci de önemli. Türk-lük ve Sünni Müslümanlığa vurgudan ziyade vatandaşlığa vurgu yapılırsa herkesi kapsar. Meselenin kritik noktası bu. Atılan hukukî adımı temellendirmenin yolu anayasal vatandaşlığı güçlendirmektir. Bunlar olduğu zaman toplumdaki yumuşama zaten var ki bu daha da artacaktır.

Nihayet okul müfredatlarının yenilenmesi de ehemmiyetli. Gayrimüslimlerin de bu ülkenin kültürüne katkılarında bahsetmemiz gerekiyor. Çok kültürlü çok uluslu bir Osmanlı'dan sonra ortaya çıktı, Türkiye Cumhuriyeti. Ancak hâlâ korkular var. Ulusalci kesim bazı yayın organlarını 'mütareke basını' diye adlandırdıysa 1918- 22 yılları arasında kapsayan travma yaşıyor demektir. Eğitim sistemine endoktrine ediliyor bu travma. Temizlenmesi gereken turlardır bunlar. Türkler 80 yıl korktu ama artık korkmamalı!

Araştırmacı yazar Rifat N. Bali:

'Geçmişte olanlar geride kaldı' denilemez

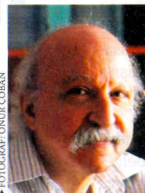
Mal teslimi devlet açısından yanlış bir hukukî uygulamanın düzeltilmesi. Azınlıklar ise bunu, çok büyük bir reform olarak algılıyor. Zaten devlet'in azınlık politikasını konjonktürel gelişmeler belirledi. Yine tek ve çok partili dönemi harmanlamak yanlış. İksinin konjonktürü başkaydı.

Tek parti devrinde devletin asil talebi Türkleşmeleri. Ekonomik açıdan zenginler çünkü. Öfke ve kıskançlık hâkim. 1946 sonrası bu kaygılar değişti. Komşularla problem olunca memleketle sadakatler pek güvenilir bulunmadı. Sebebi de Kurtuluş Savaşı'nın toplum ve devlet hafızasındaki yeri. Savaşta, reddetmemiz mümkün değil maalesef, azınlıkların bir kısmı işgal kuvvetleriyle işbirliği yaptı. Devlet ve toplum aklına yer etti bu. Kuşkuyla baktılar.

Devlette problem var ama devlet de insanlardan müteşekkil. Onlar nasıl yetiştiyse insanlar da öyle. Toplumdaki algının değişmesi lazım. O da çok zor. Toplumdaki algının "Müslüman Türk eşittir vatandaş" algısından, 'İsa dininden, Musa dininden Mu-

hammed dininden hepsi Türk'tür ve hepsi birbiriyle eşittir'e dönmesi lazım. Bunu yapmak çok zor. Bu algı değiştiği durumda bakış açısı da devletin bakışı da değişecek. Yapılması gereken nedir? Eğitim... Çok kültürlülüğü çok kimliklilik diye algılamak lazım. ABD'de Amerikan vatandaşları Türkler, Yahudilerin kendi günleri var. Kimse de bizdeki beşinci kol diye bakmıyor. Burada hayali dahi mümkün değil.

Devletin sağlıklı bir şekilde üstüne düşeni yerine getirdiğini de düşünmüyorum. Nefret söylemini önlemesi ve bunun için ciddi adımlar atması lazım. Cezalandırma olmalı. Sonra geçmişte olanlar artık geride kaldı denilemez. Bugün azınlık vakıflarının haksızlığını tamir ettinize yarı bir çıkıp Varlık Vergisi -ki toplumda yanlış olduğu yönünde bir konsensüs var- haksızlığını da düzeltin der. Çok eskidir tamir zordur. Sembolik tazminat verirsiniz. Toplumsal bantşı böyle elde ederiniz. Bunlar belki Türkiye için radikal ve zor gözüküyor ama normal şeyler. Siz toplumsal bantşı sağlamak istediğiniz zaman geçmişte de barışmanız lazım. Son derece zor kararlar, büyük siyasi iradeye ihtiyaç var. Ama ben bunun Türkiye şartlarında olabileceğine inanmıyorum. Çünkü olabilmeli iş Türkiye'de 3-5 milyon gayrimüslimin yaşaması lazımdı.

• FOTOGRAF: ONUR COBAN